

ETNOLOŠKE RAZISKOVALNE NALOGE V OSNOVNI ŠOLI

Delo, povezano z raziskovalno nalogo, mora biti organizirano tako, da je za učenca čim manj obremenjujoče, učenec naj bo kar se da motiviran, vspodbujamo ga k samostojnemu in kreativnemu raziskovalnemu delu. Priporočljivo je delo v parih ali manjših skupinah, možno pa je tudi sodelovanje z drugimi krožki, ki delujejo na šoli. Pomembno je, da učenci skupaj z mentorjem izberejo ustrezno temo. Ta ne sme biti v nobenem pogledu preširoka, predvsem pa mora biti za učence zanimiva in jim tematsko blizu, pa naj gre za "klasično" ali povsem sodobno etnološko temo. V primeru, da se etnoloških raziskovalnih tem lotevajo mentorji, ki nimajo ustrezne izobrazbe, je priporočljivo, da se obrnejo na posamezne etnologe oziroma etnološke ustanove.

Učence seznanimo z osnovno etnološko literaturo, ki obravnava podobno tematiko, potem pa sežemo po virih kot so npr. pisni, arhivski in slikovni. Ko so učenci že delno seznanjeni s tematiko, sa začnejo pripravljati na terensko delo in na pogovore z informatorji. Odločijo se za metode dela in pripomočke, ki jih bodo uporabljali. Vzporedno z zbiranjem ustnih informacij lahko zbirajo slikovno gradivo in predmete. Zbiranju informacij sledi pisanje naloge. Raziskovalna naloga mora imeti ustrezno vsebino in strukturo. Poleg pisnega izdelka lahko učenci izdelajo pano ter dodajo avdio in vizualne posnetke, ob predstavitvi naloge pa lahko postavijo še manjšo spremljajočo razstavo. V okviru delavnice smo izdelali model za raziskovalno nalogo o pericah iz Bizovika pri Ljubljani.

KAKO ORGANIZIRATI RAZISKOVALNO DELO?

Raziskovalna naloga je pisna oblika prikaza izsledkov neke raziskave in le dobro zastavljena raziskava naš lahko pripelje do dobre raziskovalne naloge. Osnovnošolci se ponavadi lotevajo raziskovalnih nalog z etnološko tematiko v okviru raznih krožkov, ki delujejo pod mentorstvom učiteljev. Raziskovalne naloge torej večinoma nastajajo zunaj obveznega rednega pouka, zato lahko za učence predstavljajo neko dodatno breme. Ker pa njihov namen ni dodatno bremeniti učenca, temveč ga spodbujati k samostojnemu in kreativnemu raziskovalnemu delu, je naloga vodij krožkov oziroma mentorjev, da delo organizirajo tako, da bo za učence čim manj obremenjujoče in kar se da zanimivo, ker je pomembno, da so pri svojem delu motivirani. Raziskovalna naloga naj torej ne bo nekaj, kar bo dodatna "mora" za učenca, temveč tisto, kar popestri šolsko delo in daje učencu možnost za samoiniciativo. Če želimo te ciljevsaj delno doseči omenjene cilje, moramo delo ustrezno organizirati.

Priporočljivo je delo v parih ali manjših skupinah, da posamezen učenec ni preobremenjen. Vsak učenec dobi določeno nalogo, o sprotih problemih in izsledkih pa se lahko pogovori s sodelavci in mentorjem. Skupinsko delo je tudi primernejše pri zbiranju podatkov, tako v raznih ustanovah kot pri posameznikih na terenu. Par oziroma skupina, ki dela na raziskovalni nalogi, lahko k sodelovanju pritegne tudi druge na šoli delujoče krožke (npr. fotografski krožek, likovni krožek, ročna dela...). Ti lahko sodelujejo le pri določenih segmentih naloge (npr. člani fotografskega krožka po naročilu raziskovalcev fotografirajo) ali pa vsi skupaj dodelujejo pri "interdisciplinarnem" projektu, ki se ga lotijo seveda vsak na svoj način (preko risbe, fotografije, ročnega izdelka ...).

KAKO IZBRATI PRIMerno TEMO?

Raziskovalno področje etnologije je tako prostorsko, tematsko kot časovno izredno široko in nam nudi pri izbiri teme veliko različnih možnosti. Prostorsko lahko raziskava

sega od domačega kraja pa do neevropskih kontinentov, izbiramo lahko med "klasičnimi" etnološkimi kot tudi povsem sodobnimi temami. Tudi pri izbiri časovnega okvira imamo bolj ali manj proste roke, če le imamo na voljo ustrezne vire in seveda znanje. Tema naj bo vsekakor primerna starosti otrok in naj jim bo na neki način blizu. Lahko gre za nalogo, ki jim je tematsko blizu (npr. teme, povezane z načinom življenja otrok in mladostnikov); nadalje lahko izberemo temo, ki so otroku prostorsko blizu (npr. dogodki in osebe iz domačega kraja). Vsekakor je pomembno, da raziskujejo nekaj, kar jih zanima in jim ni povsem tuje. Če imajo sami zamisel, kaj bi radi raziskovali, jih skušajmo upoštevati. Z učenci se pogovorimo o njihovem predlogu in ga, če se nam zdi potrebno, skupaj zastavimo tako, da bo izvedljiv. Dajmo jim navodila, kako naj se lotijo raziskave in na kaj naj bodo še posebej pozorni. Tudi v primeru, da gre za vnaprej razpisano temo, skušajmo najti tisti segment, ki bo za učenca še posebej zanimiv. Pazimo, da tema ne bo preobširna. Bolje je, da se učenci lotijo ožje teme in jo bolj poglobljeno preučijo.

KDO NAM PRI DELU LAHKO POMAGA?

V osnovnih šolah ni zaposleno ravno veliko število učiteljev, ki so končali študij etnologije. V primeru da je mentor etnološke raziskovalne naloge učitelj, ki sicer ni etnolog, je priporočljivo, da vzpostavi stik z diplomiranimi etnologi iz raznih ustanov ali študenti višjih letnikov Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, saj bo z njihovo pomočjo lažje in predvsem bolj pravilno usmerjal potek in smer raziskovanja. Etnologe lahko najdemo v centralnih etnoloških ustanovah kot so, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, Slovenski etnografski muzej v Ljubljani ter Glasbeno-narodopisni inštitut in Inštitut za slovensko narodopisje, ki delujeta v okviru Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Obmemo se seveda lahko tudi na etnologe, ki delujejo v pokrajinskih muzejih, na Zavodih za varstvo naravne in kulturne dediščine ter v drugih ustanovah. Od njih lahko vsekakor dobimo določene napotke, morda pa se uspešno dogovoriti celo za somentorstvo. Med nekaterimi šolami in etnologi je tak način dela že utečen.

KAKO PRITI DO USTREZNE LITRATURE IN VIROV?

Ko smo izbrali temo, začnemo razmišljati o možni literaturi in virih, ki jih bomo lahko uporabili, oboje pa je seveda zelo odvisno od izbrane teme. S strokovno literaturo učencev ne obremenjujmo preveč, zgolj informativno pa jih lahko seznanimo z temeljno etnološko literaturo, ki sega na področje njihove raziskovalne naloge. Morda bomo kaj našli v domači šolski knjižnici, sicer pa se lahko obrnemo na druge knjižnice. Priporočljiv je obisk knjižnice Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, kjer si lahko poleg etnološke literature ogledamo tudi študentske seminarske in diplomske naloge ter srednješolske raziskovalne naloge, ki jih hrani ta knjižnica.

Ko smo se bežno seznanili s temeljno literaturo, začnemo razmišljati, kje bi lahko dobili nadaljnje informacije, ki jih potrebujemo za nalogo. Seveda je to zopet odvisno od izbrane teme. Obmemo se lahko na posameznike in ustanove (npr. arhiv, Zavod za statistiko, Dokumentacija Delo itd.). Lahko si pomagamo s slikovnimi upodobitvami (npr. stare razglednice in fotografije) in s predmeti, ki jih hranijo v muzejih ali jih najdemo na terenu. Zelo pomemben vir informacij pa so posamezniki, imenovani informatorji, ki nam posredujejo razne podatke.

KAKO SE PRIPRAVIMO NA TERENSKO DELO?

Priporočljivo je, da se učenci najprej seznanijo z raziskovalno temo prek literature ter pisnih, arhivskih in slikovnih virov. Šele ko jim je tematika nekoliko bližja, naj se začnejo pripravljati na terensko delo. Razmislijo naj, katera metoda dela bo zanje najbolj primerna: ali bo to morda kratka anketa, intervju ali morda bolj ali manj voden pogovor. Mogoče jih bo zanimala življenjska zgodba neke osebe.

Pripravijo naj si vprašanja, ki jih zanimajo. Pri tem si lahko pomagajo z Vprašalnicami Etnološke topografije slovenskega etničnega ozemlja, ki jih lahko dobijo v knjižnici Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Preden gredo na teren, naj razmislijo, kdo bi bili lahko najboljši informatorji. Poleg zvezka za terenske zapise lahko vzamejo s seboj kasetofon, fotoaparata, blok za risanje ali videokamero. Snemajo, fotografirajo, rišejo ali filmajo naj stvari, ki se jim zdijo zanimive oziroma pomembne za njihovo raziskavo. Po vsakem pogovoru z informatorjem naj si zapišejo naslednje podatke: ime, priimek, leto rojstva, naslov in poklic. Če je v skupini več raziskovalcev, si lahko delo na terenu razdelijo tako, da npr. prvi sprašuje, drugi zapisuje odgovore in tretji fotografira oz. snema.

Hkrati z beleženjem ustnih informacij lahko zbirajo tudi npr. stare fotografije in razglednice, ki jih najdejo na terenu. Za vsako naj si zapišejo, kdo jim jo je poklonil, kaj je na njej, ob kakšni priložnosti, kdaj in kje. Morda bodo na terenu našli tudi različne predmete, povezane z raziskovalno nalogo, s pomočjo katerih bodo lahko postavili manjšo razstavo v šolski avli. Če pridobe kak predmet, naj se pozanimajo, kdo in kdaj ga je naredil, kdo ga je uporabljal in v kakšne namene ter do kdaj je bil predmet v rabi.

KAKŠNA NAJ BO RAZISKOVALNA NALOGA?

Ko imajo učenci zbran večji del gradiva, naj ga tematsko uredijo in začnejo pisati raziskovalno nalogo. Le-ta mora imeti določeno strukturo. Prva (naslovna) stran naj vsebuje naslednje podatke: šola, avtor/ji, naslov naloge, mentor/ji ter kraj in leto izdelave naloge. Če je bila naloga izdelana v okviru širšega raziskovalnega projekta, naj navedejo tudi naslov projekta. Uvod naj bralca na kratko seznanj s temo oziroma problemom, ki so ga učenci raziskovali, predstavljeni naj bodo viri in metode dela, ki so jih uporabljali. Uvodu sledi osrednji del naloge, ki je lahko razdeljen tudi v več tematskih sklopov. Tukaj je predstavljeno vse, kar so učenci zbrali oziroma ugotovili. V sklepnih mislih naj bo kratek povzetek temeljnih spoznanj, do katerih so učenci prišli med raziskavo. Sledi naj seznam uporabljene literature (avtor, naslov dela, kraj in letnica izdaje) in abecedni seznam informatorjev (priimek, ime, leto rojstva, naslov, poklic). Besedilo lahko dopolnijo s fotografijami in risbami, ki so jih izdelali učenci sami, ali s slikovnim gradivom, ki so ga dobili na terenu. V vsakem primeru jih je potrebno opremiti s potrebnimi podatki (kaj je na sliki, kdaj in kje je slika nastala, kdo je avtor oz. lastnik).

Če je mogoče, poskrbimo za to, da bodo imeli učenci možnost predstaviti svojo raziskovalno nalogo sošolcem, učencem šole, staršem in drugim. V tem primeru lahko na predstavitvi pisnemu delu raziskovalne naloge dodajo še pano s temeljnim orisom raziskave, zvočne posnetke s terena, filmske oz. videoposnetke, iz morebitnih zbranih predmetov lahko postavijo manjšo razstavo. Če so preučevali domačo obrt, npr. pletarstvo, lahko pripravijo demonstracijo postopka dela. Če je mogoče, skušajmo z raziskovalno nalogo seznaniti širšo javnost in jo objaviti v šolskem, lokalnem ali kakem drugem glasilu. Skratka, možnosti je precej, potrebujemo le pravo temo, ki jo spremljata zagnanost in veselje pri delu. Pa veliko uspeha!

KAKO SE LOTITI RAZISKAVE O PERICAH V OKOLICI LJUBLJANE?

V eni od osnovnih šol bi radi raziskovali perice iz okolice Ljubljane, pa ne vedo dobro, kako bi se raziskave lotili, zato smo skušali v okviru delavnice s prisotnimi učitelji izdelati nekakšen možen model raziskave. Da le-ta časovno ne bi bila preširoka, smo jo omejili na obdobje od leta 1920 do 1940. Da bi se izognili prevelikemu prostorskemu obsegu, smo se odločili, da homo raziskovali le perice iz Bizovika. Skušali smo ugotoviti, ali o zastavljeni temi obstaja kakšna literatura. Zadovaljili smo se s člankom Pavle Štrukelj *Pranje perila v okolici Ljubljane*, ki je bil objavljen v 11. letniku *Etnologa* leta 1958.

Sledil je razmislek o možnih virih. Ugotovili smo, da arhivsko gradivo o pericah iz Bizovika hrani Mestni arhiv v

Ljubljani. Odločili smo se, da ga bomo pregledali. Predvideli smo, da bi lahko posamezne notice o pericah našli tudi v časopisih, ki so izhajali v obravnavanem obdobju. Odločili smo se, da bomo pregledali nekatere letnike Slovenca. Slikovno gradivo (predvsem stare fotografije in razglednice) bi lahko našli npr. v fototeki Zgodovinskega arhiva v Ljubljani, v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani, v dokumentaciji Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, v Slovenskem etnografskem muzeju in Mestnem muzeju v Ljubljani. V slednjih dveh muzejih bi se lahko pozanimali tudi, če hranijo kake predmete, povezane s pericami.

S predznanjem, ki bi si ga pridobili na podlagi literature ter arhivskih, časopisnih in slikovnih virov, bi se začeli pripravljati na terensko delo. Sestavili bi vprašalnik, ki naj bi nam dal odgovore na vprašanja, kot so: kdaj in zakaj so začele prati prve perice v Bizoviku, iz kakšnih družin so izhajale, njihovo število med obema vojnama, prostori za pranje in postopki ter pripomočki za pranje, način pridobivanja strank, zbiranje in prevažanje perila, finančni efekt, pesmi in šege, povezane s pranjem...

Z vprašalnikom bi se odpravili na teren, najprej seveda v Bizovik. Tukaj bi skušali najti še živeče perice ali druge osebe, ki dobro poznajo njihovo življenje in delo. Poleg zapisovanja oz. snemanja pogovorov bi fotografirali prostore, kjer so prale perilo, fotografirali bi še ohranjeno opremo, pri informatorjih bi zbirali morebitne stare fotografije, povezane s pranjem perila, morda tudi kak predmet, ki ni več v rabi.

Ko bi bila terenska raziskava končana, bi uredili vse zbrano gradivo in začeli pisati raziskovalno nalogo. Le ta naj bi po strukturi in vsebini sledila navodilom.

SUMMARY

ETHNOLOGICAL RESEARCH PROJECTS IN ELEMENTARY SCHOOL

Nena Židov

The work connected with a research project should be organized in a way that a pupil would not find burdening. A pupil should be as much motivated as possible, we must encourage his independent and creative research work. It is recommended to make pupils work in pairs or smaller groups, yet cooperation with other clubs in the school is also possible. It is important that the pupils and their mentor choose a suitable subject. By no means should it be too extensive. Be it a "classical" or a completely up-to-date subject, it should be interesting and thematically close to the pupils. It is recommended that the mentors without a suitable education who tackle ethnological research subjects turn to individual ethnologists or ethnological institutions. We acquaint the pupils with the basic ethnological literature dealing with the similar topics, and then we can start using the sources - for example written, archival and image. When the pupils have been, to some extent, acquainted with the topics, they start preparing for the fieldwork and interviews with the informants. They agree upon the methods of work and the expedients they will need. At the same time as gathering oral information they can gather image material and objects. Gathering the information is followed by writing of a project paper. A research project should have a suitable content and structure. Besides written papers the pupils can make a panel and add audio and video tapes. They can also set up a smaller exhibition that goes with the presentation of their project. Within the sphere of a workshop a model for the research project about the laundresses from Bizovik near Ljubljana has been made.